

De Geest boven de chaos

'God ziet het aan: Ja, het is goed!' Het scheppingsverhaal klinkt vandaag in de eerste plaats als een uitnodiging om moed te scheppen: 'Ja, het is goed'. En dat valt niet altijd mee. Het 'Ja' in deze vertaling klinkt dan ook bijna als een verrassing, want wij mensen zijn vaak geneigd vooral stil te staan bij wat niet goed is. In onze kranten en het dagelijks journaal gaat het daar meestal over. In de Bijbel strijden 'goed' en 'niet goed' om de eerste plaats, maar het scheppingsverhaal onderstreept dat het allemaal begonnen is met en om het goede, voor ons nu betekent dat: om geluk, om liefde, om recht en welvaart.

Uit die tegenstelling van het begin - goed/niet goed - moeten ooit de godsdiensten van de mensheid voortgekomen zijn. God is daar altijd degene die - hoe dan ook - het niet goede kan omvormen tot het goede. Dat is het wat ook wat ons verhaal van vandaag direct al vertelt. De oerchaos - de tohu-bohu - wordt bedwongen, omgevormd tot licht en land, tot dieren en mensen, een gebeuren dat tot op de dag van vandaag door blijft gaan. De Geest van het begin gaat met woord en daad door de chaos heen, door de dood die daar heerst, en doet zo nieuw leven ontstaan. Ook Jezus' verrijzenisverhaal is in feite een nieuwe versie van *Genesis*: schepping, nieuw leven vanuit de chaos van de dood.

Dat geheim van dood en leven is niet echt te bevatten, we staan er immers midden in, zijn er zelf een deel van. De drijvende kracht achter dat mysterie noemen mensen God, en ze hanteren daarbij duizend en één beelden en ideeën over Hem, of Haar of zelfs Het... Ook wij hier doen daar aan mee. In ons land waarin nog maar 14 procent van de bevolking, zoals dat heet, in God gelooft, beseffen ook wij die ons gelovig noemen steeds meer dat alles wat wij zeggen over die verborgen, onzienlijke, zwijgende God alleen fictie, verbeelding kan zijn, maar wel fictie, verbeelding die nodig is, willen we dat mysterie benoemen, benaderen, het vieren ook. Want dat is wat alle godsdiensten en ook wij hier doen: het leven benoemen als Godsgeschenk, het samen vieren, om het straks ook samen beter, rechtvaardiger, mooier te maken.

Wanneer van mij gevraagd wordt wat ik bedoel en verlang als ik het woord God in de mond neem, hoef ik over mijn antwoord eigenlijk niet zo lang na te denken. Ik weet dat er met al die verschillende godsdiensten in de wereld veel antwoorden gegeven worden, en dat dit ook geldt voor ons christendom met zijn vele gezichten, veel verschillende soorten spiritualiteit, dat zullen we de komende weken hier ook merken. Maar toch, wat ik aan beelden en gedachten koester over God heeft al jaren lang te maken met dit scheppingsverhaal. Ook natuurlijk met dat fraaie refrein over een God die ziet dat het goed is, maar wat mij in dat oerverhaal nog veel meer bezig houdt, fascineert zelfs, is die prachtige beginregel: 'Gods Geest hing over de wateren'. Wanneer ik over God, 'Ik zal er zijn', spreek, bedoel ik vooral die Geest van de schepping, die in het begin boven de chaos hing en die de aarde met goedheid bezielde. Die geest is daar sedertdien mee bezig gebleven, de eeuwen door, ook in mij, in ons hier: als verlangen, als aandacht, als liefde: als geest die mensen doet voelen en denken, dromen en spreken, zingen en dansen, die de daad bij het woord voegt, die de chaotische wereld anders, nieuw wil en kan maken. De Bijbel noemt ons 'tempels van de heilige geest'. De geest, de adem van God of, zoals een collega van mij dat zo fraai uitdrukt, 'God op zijn beeldloze best' (Jacques Suurmond), vervult de gehele schepping, van zon, maan en sterren, land en zee, tot dieren en mensen. In ons mensen krijgt zij een stem, en handen en voeten. Wij zijn de schepsels die kunnen, mogen zien wat goed is en niet goed, in wie God voortaan zijn mond open wil doen. Wij zijn het die het scheppingsverhaal verder mogen waarmaken: die de chaos in eigen bestaan en vooral ook in de grote wereld buiten ons te lijf kunnen gaan. Gedragen door het visioen dat het ooit goed zal worden.

Met het woord God weten we vaak geen raad. Dat geldt blijkbaar voor het overgrote deel van de Nederlandse bevolking, dus ook voor velen van ons. Met het verhaal over Jezus is dat gelukkig veel minder het geval, maar het blijft een verhaal naast verhalen van veel andere godsdiensten. Je kunt het naast je neerleggen, hetgeen mensen dan ook doen. De Geest die in ons woont kunnen we niet naast ons neerleggen: die ervaren we - als godsgeschenk bij uitstek, als onze eigen ziel die kan vonken van verlangen, van scheppingskracht. Het is de 'Ander, ouder, iemand in ons verborgen' van het lied dat we hier zo graag zingen. Het gaat om een stukje van God in mij, dat even moeilijk te omschrijven is als God zelf. Je weet niet of je 'geest' met een hoofdletter dan wel met een kleine letter wilt schrijven. Noem het Gods roepstem, of de stem van het geweten. Iedereen, ook mensen die zeggen niet te geloven, deelt er in. De Geest maakt ons tot onszelf, en tegelijkertijd tot deel van het grote geheel dat door Haar of Hem bezielde wordt. Dat is het grote mysterie waar zowel geloof als wetenschap voor staan.

Ook Jezus wist dat. Hij wordt geboren, horen we, niet uit de wil van een man, maar door het werk van heilige Geest. Voor hij zijn prediking begint wil hij door Johannes gedoopt worden met diezelfde Geest. En hij zal zijn leven eindigen met de woorden: 'Vader in uw handen beveel ik mijn geest'. Voor hij sterft vertelt hij zijn leerlingen dat hij hen niet als wezen achter laat maar de Geest zal zenden waaruit ook hij geleefd heeft. Die zal het eigenlijke werk moet komen doen, in ons, door ons, de eeuwen door. De Geest van het begin, stelt mensen in staat steeds weer een nieuw begin te maken. Zij is, mogen we geloven en hopen, ook hier en nu met ons bezig, als verlichter, onruststoker, trooster, hartenjager, als alles wat goed is in het bestaan: levensadem, vrijheid, levenskracht, levensvreugde. Ik vind die wetenschap, die ervaring inderdaad fascinerend, hartverwarmend, zij maakt een gelovig mens van me, geeft me lust het leven te

vieren en vooral: het te verbeteren. Ik hoop, nee: ik zie en weet dat ze dat met velen van ons, en overal in de wereld aan het doen is, tegen alle slechte geesten, alle domheid, alle egoïsme, alle cynisme in.

Ik wil jullie in dit verband graag een kort verhaal laten horen, een jeugdherinnering van de Amsterdamse schrijver Nescio. Het heet: 'Eerste ontmoeting' en we horen en zien er de geest aan het werk, als trooster, als bron van levenskracht, levensvreugde. De bejaarde Nescio ziet zichzelf als een cynicus, als iemand die niet meer in het goede gelooft. Er is teveel niet goed geweest in zijn leven. Maar in de geest wordt hij teruggebracht naar een moment in het verleden waarin hij mocht ervaren dat 'alles goed was'. Nescio opent en eindigt dan ook met een roep naar de God waarin hij niet meer zegt te geloven. In zijn relaas klinkt op de achtergrond het scheppingsverhaal uit *Genesis* door. Vlak voor het moment waarop hij mag zien dat 'alles goed is', laat de schrijver de geest, de wind, de adem van God, 'ritselen' en 'trillen' door de bladeren. Zelfs de dood komt even langs in een geel blad dat neervalt. Luister maar:

Eerste ontmoeting

God erbarme zich over de cynici. Ik ben nu cynicus. Misschien was het beter als ik maar helemaal gek geworden was of overreden door de tram, wat dikwijls bijna gebeurd is. Vroeger was ik dichter. En als cynicus zeg ik: het was geen lolletje, voor mij niet en voor niemand.

'K weet nog heel goed hoe 't begon. 't Was in de eerste week van October, tegen half zes. 't Is daarna nog vele malen October geworden en ontelbare malen half zes geweest.

'k Was toen vijftien jaar en zat op een bank in Artis met een korte broek aan. Dat moet mij als cynicus nu juist gebeuren, dat ik 't over Artis moet hebben. Maar zo was 't toch. Ik zit op een bank in Artis. Er was niemand meer, 't was er zoo stil en de bladeren van de boomen ritselden. In de verte kraakte 't grint, ergens werd een emmer neergezet op een houten vloer, ik hoorde 't maar zag 't niet.

Langs de stam van een hoogen boom keek ik naar boven en zag dat de avond niet viel, want 't was boven lichter dan beneden. De bladeren trilden en draaiden heel even en een geel blad liet los en viel op het grasveld. Toen voelde ik dat alles goed was en dat er nog iets komen zou, later. 'k Voelde tegelijk een groote tevredenheid en een groot verlangen. En de zekerheid dat deze dag nooit terug zou komen. Toen kraakte het grint harder en een man zei: 'Jongeheer, U moet eruit., we gaan sluiten.'

God erbarme zich over de cynici. 'k Wilde dat ik nog eens bijna kon grienen zonder te weten waarom en hopen op iets, dat nooit komt.

[Nescio, Verzameld Proza, Amsterdam, Nijgh & van Ditmar / G.A. van Oorschot, 1996, 158]

Nescio noemt zijn ervaring heel fraai 'Eerste ontmoeting'. Je zou ook kunnen spreken van 'eerste openbaring': openbaring, in de ziel van deze jonge mens, van de geest die aan het begin van een leven zegt dat alles goed is, paradijselijk, niet te geloven. En er komt nog meer. Hij kan aan de gang. Zo'n ervaring duurt natuurlijk niet, wordt al snel gevolgd door een: 'Jongeheer, we gaan sluiten': de verdrijving uit dat Artis-paradijsje. Daarmee wordt het goede meer opdracht dan ervaring. Het is de spanning waarin wij allemaal leven moeten, met een geest die ons doet verlangen naar, ons aanzet tot goedheid: tot waarachtigheid, tot tederheid, tot gerechtigheid, tot vrede.

Wij hebben de god die alles ziet, alles weet, alles kan, die oordeelt, straft en beloont, achter ons gelaten - wat blijft is de geest in ons, een stukje God in eigen ziel, Godsgeschenk bij uitstek, onruststoker op zijn tijd, even onbegrijpelijk als God zelf: Het 'Ik zal er zijn' van de Eeuwige en ons 'Hier ben ik' van de ziel zijn er voortdurend met elkaar in gesprek. En of de ziel zich nu gelovig noemt of ongelovig, ze blijft roepen om het goede, het betere, het Beste: om God. 'God erbarme zich over de cynici': ook over hen die zoals Nescio zeggen dat te zijn, maar het natuurlijk niet zijn.

Niemand van ons is goed en volmaakt. Dat is aan sterfelijke mensen niet geschonken, en dat we vaak slecht zijn hoeft niemand ons meer te vertellen. Maar de geest in ons kan soms even volmaakt zijn, op een moment als hier beschreven wordt, momenten die we hopelijk allemaal wel eens meemaken, als het goed met ons gaat, als we verliefd zijn, goed werk verrichten, onze kinderen het goede zien doen. Er zijn ook mensen die sterven, de geest geven - teruggeven, doorgeven - in de wetenschap dat het goed is, dankbaar dat zij op hun wijze hebben mogen bijdragen aan Gods schepping.

Mensen zouden niet kunnen bestaan zonder die ervaring van de Goddelijke Geest van het begin, hoe ingebed in chaos die ook kan zijn: 'ja, het is goed'. Zonder dankbaarheid voor leven en schepping is er geen beginnen aan, ook niet aan het maken van een betere wereld.

Wij doen dat iedere week ritueel, in het dankgebed over brood en wijn van de eucharistie, ook straks weer. Daarbuiten, lijkt me, doen we het hier spontaan vaak te weinig. We hebben er ook niet genoeg liederen voor. Laten we daarom het loflied dat we wel hebben maar extra laten klinken.

Henk Hillenaar.